

Załącznik 4

Formularz odpowiedzi do Kwestionariusza Głównego Dostępności i Osiągalności Usług dla Osób Starszych projektu CLESA – dane z Polski za rok 1990

Katarzyna Szczerbińska, Elżbieta Ryś, Barbara Niedźwiedzka

Tabela 1

Prosimy zaznaczyć (tam, gdzie to konieczne): nie dotyczy [n/dot], brak danych [bd], jeżeli informacje są niepełne [npeł]

		A ¹	B ²	D ³	D1 ⁴	E ⁵	F ⁶	G ⁷	H ⁸	I	J	J1	K
Opeka podstawowa realizowana w środowisku:													
Lekarz pierwszego kontaktu		tak ⁹	/	2,1 lekarzy pierwszego kontaktu w poradniach ogólnych POZ /1000 os. ≥ 65. r.ż. ¹⁰ 170 poradni ogólnych i ośrodków zdrowia POZ/100 000 os. ≥ 65. r.ż. ¹¹ 11,5 poradni lekarzy pierwszego kontaktu POZ/1 os. ≥ 65. r.ż./rok ¹²	tak ¹³	4	4	/	1	nie	nie	n/dot	n/dot
Opieka domowa	Usługi gospodarcze	tak ¹⁴	/	209 000 osób otrzymało pomoc usługową o wartości 1,2 mln zł ¹⁵	nie ¹⁶	3	4	4	1	tak	tak	7	2 ¹⁷
	Usługi pielęgnacyjne					3	4	4	1	tak	tak	7	2 ¹⁸
Szczepienia ochronne		tak ¹⁹	/	brak danych ²⁰	tak ²¹	0 ²²	0	1	1 ²³	nie	nie	n/dot	1 ²⁴

	A ¹	B ²	D ³	D1 ⁴	E ⁵	F ⁶	G ⁷	H ⁸	I	J	J1	K	
Promocja zdrowia	tak/ nie ²⁵	/	brak danych ²⁶	tak ²⁷	1 ²⁸	1	4	1	nie	nie	n/dot	0	
Opieka zdrowotna realizowana w domu (środowiskowa)	tak	/	3,3 pielęgniarki środowiskowej/1000 os. ≥ 65. r.ż. ²⁹	tak ³⁰	4	4	4	1	nie	tak/nie	4	2 ³¹	
Dzienne ośrodki opieki ³²	DDPS	tak	2,5 miejsc /1000 os. ≥ 65. r.ż. ³³	5,1 DDPS/100 000 os. ≥ 65. r.ż. ³⁴	nie	1	4	1	3 ³⁵	tak ³⁶	tak	5	1 ³⁷
	Dzienne Oddziały Psychiatryczne	tak	bd	2,0 Dziennych Oddziałów Psychiatrycznych/ 100 000 os. ≥ 65. r.ż. ³⁸	nie	0	1	2	1	nie	tak	1	1 ³⁹
Opleka ponadpodstawowa:													
Przychodnie/poradnie specjalistyczne	tak	/	16,0 lekarzy specjalistów/1000 os. ≥ 65. r.ż. ⁴⁰ 22,6 liczba przychodni specjalistycznych/ 100 000 os. ≥ 65. r.ż. ⁴¹ 14,3 porady lekarzy specjalistów/1 os. ≥ 65. r.ż./rok ⁴²	nie ⁴³	4	4	4	1	nie	tak	1	1 ⁴⁴	
Przychodnie/poradnie geriatryczne	tak	/	0,01 geriatrów /1000 os. ≥ 65. r.ż. ⁴⁵	nie ⁴⁶	1 ⁴⁷	2	2 ⁴⁸	1	nie	tak	1	1	
Oddziały opieki szpitalnej:													
Oddziały geriatry	tak	0,13 łóżka/ 1000 os. ≥ 65 r.ż. ⁴⁹	bd ⁵⁰	nie ⁵¹	1 ⁵²	2	2 ⁵³	1	nie	tak	1 ⁵⁴	1	

	A ¹	B ²	D ³	D1 ⁴	E ⁵	F ⁶	G ⁷	H ⁸	I	J	J1	K	
Oddziały chorób wewnętrznych	tak	10,4 łóżka/1000 os. ≥ 65. r.ż. ⁵⁵	bd ⁵⁶	tak ⁵⁷	4	4	4	1	nie	tak	1 ⁵⁸	1 ⁵⁹	
Opeka po chorobach o przebiegu ostrym/Opeka długoterminowa:													
Rehabilitacja geriatryczna	nie ⁶⁰		n/dot	n/dot	n/dot	n/dot	n/dot	n/dot	n/dot	n/dot	n/dot	n/dot	
Rehabilitacja ogólna	Oddz. szpitalne	tak	1,5 łóżka/1000 os. ≥ 65. r.ż. ⁶¹	4,6 oddziału/100 000 os. ≥ 65. r.ż. ⁶²	nie ⁶³	4	4	4	1	nie	tak	1	1 ⁶⁴
	Uzdrowiska ⁶⁵	tak	10,5 łóżka/1000 os. ≥ 65. r.ż. ⁶⁶	8,0 placówek/100 000 os. ≥ 65. r.ż. ⁶⁷		4	4	4	1	nie	tak	1	2 ⁶⁸
	Zakłady przyrodolecznicze	tak		1,8 zakładu/100 000 os. ≥ 65. r.ż. ⁶⁹		4	4	4	1	nie	tak	1	2 ⁷⁰
	Gabinety fizykoterapii /przychodnie rehabilitacyjne	tak		62 poradnie/100 000 os. ≥ 65. r.ż. ⁷¹	nie ⁷²	4	4	4	1	nie	tak	1	1 ⁷³
Opieka długoterminowa w ramach pomocy społecznej	DPS dla przewlekłych chorych	tak	9,4 miejsca/1000 os. ≥ 65 r.ż. ⁷⁴	8,0 zakładu/100 000 os. ≥ 65. r.ż. ⁷⁵	nie ⁷⁶	4	4	4	3	tak	tak	7	3 ⁷⁷
	DPS dla osób starszych	tak	2,3 miejsca/1000 os. ≥ 65. r.ż. ⁷⁸	2,6 zakładu/100 000 os. ≥ 65 r.ż. ⁷⁹	nie ⁸⁰	4	4	4	3	tak	tak	5	3 ⁸¹
Domy pogodnej jesieni itp.	tak ⁸²	bd	bd	nie ⁸³	2	4	1	2	tak	tak	5	2 ⁸⁴	

Tabela 2

	L	M	N	O ⁸⁵	
Opieka podstawowa realizowana w środowisku:					
Lekarz pierwszego kontaktu	0	0–kilka godzin ⁸⁶	1	3	
Opieka domowa	Usługi gospodarcze	0	w tym samym dniu	2	4
	Usługi pielęgnacyjne	0	w tym samym dniu	2	4
Szczepienia ochronne	0	n/dot	n/dot	7	
Promocja zdrowia	0	n/dot	n/dot	1	
Opieka zdrowotna realizowana w domu (środowiskowa)	0	godziny – dni ⁸⁷	1	3	
Dzienne ośrodki opieki	DDPS	0	bd	5	6
	Oddziały dzienne	bd	bd	6	6
Opieka ponadpodstawowa:					
Przychodnie/poradnie specjalistyczne	1	kilka dni – tygodni ⁸⁸	1	6	
Przychodnie/poradnie geriatryczne	0 ⁸⁹	0	1	7	
Oddziały opieki szpitalnej:					
Oddziały geriatryi	0 ⁹⁰	0	1	7	
Oddziały chorób wewnętrznych	0	0	1	4	

		L	M	N	O ⁹⁵
Opieka po chorobach o przebiegu ostrym/Opieka długoterminowa:					
Rehabilitacja geriatryczna		n/dot	n/dot	n/dot	n/dot
Rehabilitacja ogólna	Oddziały szpitalne	1	2–6 mies.	6 ⁹¹	6
	Uzdrowiska		miesiące do 2 lat		
	Zakłady przyrodolecznicze				
	Gabinety fizykoterapii/przychodnie rehabilitacji		2 tyg.–2 mies.		
DPS dla przewlekle chorych		2	6–12 mies.	7	6
DPS dla osób starszych		2	ok. 6 mies. ⁹²	7	6
Domy pogodnej jesieni itp.		2	ok. 2 lat	6 ⁹³	6
Zabiegi planowe (nie dla ratowania życia):					
Operacja prostaty (BPH)		2	bd	6	6
Zabieg usunięcia katarakty		2	bd	6	6
Wszczepienie protezy st. biodrowego		2	bd	6	6
Plastyka stawu		2	bd ⁹⁴	6	6

¹ Poniższe świadczenia są realizowane na podstawie odpowiednich aktów prawnych.

² Wszystkie dane przeliczono na 3884,2 tys. osób w wieku 65 lat i więcej w roku 1990. W Polsce w roku 1990 było ogółem 38 183,2 tys. ludności [GUS, 2001c, Tabl. 4(119): Ludność. Wyznania religijne, s. 100].

³ Wszystkie dane przeliczono na 3884,2 tys. osób w wieku 65 lat i więcej [tamże]

⁴ Opinie ekspertów na podstawie danych krajowych w opracowaniach GUS, Biuletynów Statystycznych Ministerstwa Zdrowia i badań.

⁵ Wszystkie przedstawione poniżej dane wynikają z opinii ekspertów, ponieważ w tym czasie nie prowadzono badań świadomości osób starszych odnośnie do sposobu funkcjonowania określonych świadczeń.

⁶ Podane poniżej wartości przedstawiono na podstawie opinii ekspertów, ponieważ w tym czasie nie prowadzono odpowiednich badań. Można założyć, że stopień świadomości pracowników socjalnych odnośnie do sposobu funkcjonowania poszczególnych świadczeń był wynikiem zakresu ich kompetencji zawodowych.

⁷ Podane poniżej wartości przedstawiono na podstawie opinii ekspertów, ponieważ w tym czasie nie prowadzono odpowiednich badań. Można założyć, że stopień świadomości lekarzy pierwszego kontaktu odnośnie do sposobu funkcjonowania poszczególnych świadczeń był wynikiem zakresu ich kompetencji zawodowych oraz m.in. ulokowania w przychodniach pracowników socjalnych i pielęgniarek środowiskowych.

⁸ Jeśli wymienione świadczenia były realizowane poza powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym w prywatnym sektorze usług medycznych i opiekuńczych, wówczas były pełnopłatne – 6 pkt.

⁹ Lekarzem pierwszego kontaktu w 1990 roku był lekarz zatrudniony w przychodni rejonowej w ramach zespołu opieku zdrowotnej.

¹⁰ W Polsce w roku 1990 wszystkich lekarzy (włączając dentystów) było 81 641, co dawało wskaźnik 21,4 lekarza na 10 000 ludności ogólnej, co w przeliczeniu na osoby starsze daje 21,0 lekarza na 1000 os. w wieku 65 lat i powyżej [GUS, 2001a, Tabl. 1(143)]. Jeśli weźmiemy do obliczeń tylko 5369 lekarzy w poradniach ogólnych i 2863 lekarzy w ośrodkach zdrowia, wykluczając z rozważań ginekologów, położników i pediatrów, wskaźnik wyniesie 2,1 lekarza pierwszego kontaktu na 1000 os. w wieku 65 lat i powyżej [obliczenia własne na podstawie danych krajowych].

¹¹ Całkowita liczba przychodni – 9912. W tej liczbie ujęte są przychodnie: dla ogółu ludności – 3289 (w tym specjalistyczne, przykliniczne, przyszpitalne), służby medycyny pracy – 2481, akademickie – 77, spółdzielnie rehabilitacyjne przy spółdzielniach inwalidów – 432, spółdzielnie lekarskie i stomatologiczne – 305, oraz 3328 ośrodków zdrowia [GUS, 2001c, Tabl. 6(260): Ambulatoryjna opieka zdrowotna, s. 265]. Jeśli do obliczeń weźmiemy 6617 przychodni (tzn. tylko dla ogółu ludności i ośrodki zdrowia), otrzymamy wskaźnik 170 przychodni z lekarzem pierwszego kontaktu na 100 000 os. w wieku 65 lat i powyżej [obliczenia własne na podstawie danych krajowych].

¹² Liczba porad udzielonych przez lekarzy POZ (w tym pediatrów i ginekologów z wyjątkiem stomatologów) wyniosła 118 026,0 tys., przy czym liczba porad udzielonych tylko przez lekarzy pierwszego kontaktu (wykluczając pediatrów, ginekologów i stomatologów) to 44 806,8 tys. [GUS, 1998d, Tabl. 5(77), s. 191]. Analizując tylko te porady, otrzymujemy wskaźnik 11,5 porady lekarza pierwszego kontaktu na osobę w wieku 65 lat i powyżej na rok [obliczenia własne na podstawie danych krajowych]. Uwaga! Ten wskaźnik ma służyć tylko porównaniom w czasie. Według badań przeprowadzonych w 1996 roku osobom starszym w wieku 65 lat i powyżej udzielono 6400,3 tys. porad lekarskich w ciągu 3 miesięcy poprzedzających badanie. Z tej liczby wynika, że osoby starsze skorzystały przeciętnie z około 5,8 porady lekarzy POZ w ciągu roku [obliczenia własne na podstawie danych krajowych: Koronkiewicz, 1998].

¹³ W mieście lepszy dostęp, więcej lekarzy POZ niż na wsi, ale różnice pomiędzy województwami nieistotne [opinia ekspertów].

¹⁴ Świadczenia o charakterze usług opiekuńczych (gospodarczych, pielęgnacyjnych i specjalistycznych) są realizowane jako zadanie statutowe pomocy społecznej na mocy ustawy o pomocy społecznej.

¹⁵ 209 000 osób otrzymało pomoc w postaci usług pomocy społecznej (gospodarczych, pielęgnacyjnych i specjalistycznych) o wartości 1,2 mln zł [GUS, 1997d].

¹⁶ Gorszy dostęp do opieki domowej na wsi i w dzielnicach peryferyjnych miast [opinia ekspertów].

¹⁷ Lekarz wystawia zaświadczenie o stanie zdrowia osoby wymagającej pomocy, pracownik socjalny ocenia sytuację materialną, rodzinną i kwalifikuje do określonej pomocy.

¹⁸ Lekarz wystawia zaświadczenie o stanie zdrowia osoby wymagającej pomocy, pracownik socjalny ocenia sytuację materialną, rodzinną i kwalifikuje do określonej pomocy.

¹⁹ Osoby dorosłe, w tym osoby starsze, były szczepione w ramach nieobowiązkowych szczepień dodatkowych przeciw tężcowi i chorobom tropikalnym w razie wyjazdu do krajów, gdzie te szczepienia są wymagane.

²⁰ Nie było rejestru szczepień dodatkowych dla osób dorosłych, dlatego nie ma danych dotyczących liczby zaszczepionych osób starszych.

²¹ Dostęp do szczepień był łatwy. Wykonywały je pielęgniarki na zlecenie lekarza, lecz szczepienia osób starszych w celach profilaktycznych były wykonywane bardzo rzadko [opinia ekspertów].

²² W opinii ekspertów wiedza lekarzy na temat szczepień zalecanych w wieku starszym była znikoma, a osób starszych i pracowników socjalnych – żadna.

²³ Dla osób dorosłych usługa (zaszczepienie) była bezpłatna, a szczepionka odpłatna.

²⁴ Badanie stanu zdrowia przez lekarza przed zaszczepieniem i zlecenie.

²⁵ Pojęcie promocji zdrowia było w roku 1990 zupełnie nowe i można powiedzieć, nieznanie wśród praktyków. Należy jednak zaznaczyć, że w tym czasie prowadzono działania w zakresie oświaty zdrowotnej i kontroli zagrożeń epidemiologicznych (Państwowa Inspekcja Sanitarna) oraz prewencji II, III stopnia (lekarze, pielęgniarki) i kontroli bezpieczeństwa pracy (BHP). Osoby starsze podlegały obowiązkowym badaniom RTG płuc co 2 lata w celu wczesnego wykrywania gruźlicy. Kluby seniorów i uniwersytety III wieku oraz Polski Związek Emerytów i Rencistów działały na rzecz aktywizacji społecznej i wzajemnego wspierania się osób starszych [opinia ekspertów].

²⁶ Nie było specjalnych programów promocji zdrowia dla osób starszych. Brak danych dotyczących liczby starszych osób uczestniczących w działaniach profilaktycznych [opinia ekspertów].

²⁷ Dostęp do działań profilaktycznych prowadzonych przez lekarzy i pielęgniarki był równomierny. Dostęp do instytucji takich jak kluby seniorów i uniwersytety III wieku zależał od możliwości lokalnych [opinia ekspertów].

²⁸ Wiedza na temat promocji zdrowia wśród osób starszych była niska i podobnie wśród pracowników socjalnych [opinia ekspertów].

²⁹ W roku 1990 zatrudnionych było łącznie 207 767 pielęgniarek, co dawało 54,0 pielęgniarki na 10 tys. populacji ogólnej (53,5 pielęgniarki na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej) [GUS, 2001a, Tabl. 1(143)]. Zgodnie z Instrukcją MZiOS z 1985 roku na jedną pielęgniarkę środowiskową powinno przypadać nie więcej niż 2500 potencjalnych pacjentów [MZiOS, 1985]. Niestety, ta norma rzadko była spełniana, a liczba pacjentów przypadających na jedną pielęgniarkę wahała się od 2800 do 3400 [Fetlińska, 2001]. W 1989 roku w POZ pracowało 34 265 pielęgniarek, z czego 12 813 pielęgniarek środowiskowych (8474 w mieście i 4339 na wsi), co daje wskaźnik 3,3 pielęgniarki środowiskowej na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej. Brak danych uniemożliwia policzenie wskaźników: liczby wizyt pielęgniarki środowiskowej na 1 os. w wieku 65 lat i powyżej na rok oraz liczby wizyt lekarzy POZ na 1 os. w wieku 65 lat i powyżej na rok.

³⁰ Zgodnie z gęstością zaludnienia i uwzględniając regulacje prawne [MZiOS, 1985] [opinia ekspertów].

³¹ Zlecenie lekarza było konieczne w przypadku parenteralnego podawania leków (doż., dom.). Na pozostałe zabiegi pielęgniarские oraz czynności z zakresu pielęgnacji podstawowej nie było wymagane zlecenie lekarskie.

³² Ośrodki dzienne działające w ramach pomocy społecznej (tj. dzienne domy pomocy społecznej) oraz działające w ramach opieki zdrowotnej (tj. dzienne oddziały), najczęściej o profilu psychiatrycznym.

³³ **9603** miejsc w DDPS [GUS, 2001c, Tabl. 29(283), s. 281] przeliczono na liczbę 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej [obliczenia własne na podstawie danych krajowych].

³⁴ **200** DDPS [tamże] przeliczono na liczbę 100 000 osób w wieku 65 lat i powyżej [obliczenia własne na podstawie danych krajowych].

³⁵ Koszt pobytu w DDPS zależał od poziomu dochodów w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej – był bezpłatny lub odpłatny.

³⁶ Istniała procedura sprawdzająca status materialny w ramach kwalifikacji do przyjęcia do DDPS.

³⁷ Na wniosek pracownika socjalnego.

³⁸ **76** **dziennych oddziałów psychiatrycznych** (zorganizowanych w ramach systemu opieki zdrowotnej), przeznaczonych dla pacjentów w różnym wieku [Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, 2002] [obliczenia własne na podstawie danych krajowych].

³⁹ Kierował lekarz psychiatra.

⁴⁰ Całkowita liczba lekarzy specjalistów w roku 1989 wynosiła **60 592** (brak statystyki za rok 1990, ponieważ dane dotyczące specjalistów zbierane są co 3 lata), co daje wskaźnik **16,0** **specjalisty** na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej w roku 1989 [GUS, 1998d, Tabl. 3(62), s. 165]. Należy pamiętać, że w 1989 roku 76,5% lekarzy posiadało specjalizację przynajmniej I stopnia. Część z nich udzielała porad także w poradniach ogólnych, pediatrycznych i ginekologicznych.

⁴¹ **879** **poradni specjalistycznych** [GUS, 1998d, Tabl. 1(73), s. 183].

⁴² **55 474** **tys. porad lekarskich** specjalistycznych (bez stomatologicznych) udzielonych w opiece specjalistycznej [Koronkiewicz, 1998, Tabl. 3.8, s. 110]. Wskaźnik wynosi **14,3** **porady lekarskiej specjalistycznej/1** osobę w wieku 65 lat i powyżej na rok [obliczenia własne na podstawie danych krajowych]. Uwaga! Wskaźnik ten został skonstruowany tylko na użytek porównań – nie należy go cytować jako wartości bezwzględnej. Według badań na mniejszych populacjach osoby starsze przeciętnie korzystają z zaledwie 2–3 porad specjalistycznych w ciągu roku, co jest wartością bliższą rzeczywistości [Bień, 1996].

⁴³ Dostęp do porad specjalistycznych był gorszy na wsi. Było to związane z lokalizacją poradni specjalistycznych głównie w miastach [opinia ekspertów].

⁴⁴ Skierowanie lekarza POZ, innego specjalisty, lekarza oddziału szpitalnego lub bez skierowania w przypadkach wymagających pilnej konsultacji. Skierowania nie były rygorystycznie wymagane.

⁴⁵ Około **50** **geriatrów** posiadało specjalizację [informacja prezesa Kolegium Lekarzy Specjalistów Geriatrii]. Brak danych dotyczących liczby poradni i udzielonych w nich porad geriatrycznych.

⁴⁶ Nierównomierność rozpowszechnienia wynika z bardzo małej liczby oddziałów geriatrycznych [opinia ekspertów].

⁴⁷ Geriatria była mało znaną specjalnością i świadomość istnienia świadczeń z jej zakresu była znikoma wśród osób starszych i bardzo mała wśród lekarzy oraz pracowników służb społecznych [opinia ekspertów].

⁴⁸ Ze względu na rzadkie występowanie poradni geriatrycznych lekarze sporadycznie kierowali do nich osoby starsze, często sami nie orientowali się, gdzie znajdowały się takie poradnie.

⁴⁹ **511 łóżek** [CSIOZ, 2002b, s. 88], co daje wskaźnik 0,13 łóżka na oddziale geriatrycznym na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej [obliczenia własne na podstawie danych krajowych]. W kolejnych latach obserwujemy redukcję łóżek geriatrycznych – dla porównania w roku 1989 było ich 549.

⁵⁰ Liczba oddziałów geriatrycznych w Polsce – nieznaną.

⁵¹ Nierównomierność rozpowszechnienia wynika z bardzo małej liczby oddziałów geriatrycznych [opinia ekspertów].

⁵² Oddziały geriatryczne były bardzo rzadkie, dlatego osoby starsze nie wiedziały o możliwości leczenia się w nich.

⁵³ Ze względu na rzadkie występowanie oddziałów geriatrycznych lekarze praktycznie nie kierowali do nich osób starszych. Odpowiedzi E, F, G zależą od tego, czy na danym terenie istniało omawiane świadczenie.

⁵⁴ Zasadniczo przyjęcia do oddziału były uzależnione od wskazań klinicznych. W tych czasach powszechne były jednak tzw. przyjęcia z powodów socjalnych osób starszych przewlekle chorych. Wobec długich kolejek do DPS osoby te były przemieszczane z oddziału na oddział przez wiele miesięcy, zanim doczekały się na miejsce w placówce opiekuńczej.

⁵⁵ Jeśli weźmiemy pod uwagę tylko **40 525 łóżek internistycznych**, wskaźnik wyniesie: **10,4 łóżka** na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej (10,6/10 000 ludności ogólnej). Jeśli będziemy je rozpatrywać razem z **3249 łóżkami kardiologicznymi**, wówczas suma wyniesie **43 774 łóżek**, a wskaźnik osiągnie wartość **11,3 łóżka** na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej [obliczenia własne] [GUS, 2001c, Tabl. 11(265): Szpitale ogólne, s. 270; GUS, 1998d, Tabl. 4(91), s. 236].

⁵⁶ W roku 1990 było 677 szpitali ogólnych, w których znajdowały się między innymi oddziały chorób wewnętrznych. Nie mamy jednak danych dotyczących liczby tych oddziałów, aby móc obliczyć ich liczbę w przeliczeniu na 100 000 osób w wieku 65 lat i powyżej. Liczba **965 tys. osób leczonych** na oddziałach internistycznych w ciągu roku w przeliczeniu na 38 183 200 mieszkańców Polski daje **250 leczonych na 10 000 osób** ogółu ludności [obliczenia własne na podstawie danych krajowych] [tamże].

⁵⁷ Zróżnicowanie między województwami dotyczy liczby wszystkich łóżek szpitalnych w przeliczeniu na 10 tys. ludności ogólnej. Brak danych, by określić równomierność rozprzestrzenienia oddziałów internistycznych, ale z założenia były to oddziały podstawowe, które znajdowały się w każdym szpitalu rejonowym [opinia ekspertów] [GUS, 1998d, Tabl. II: Ważniejsze dane..., s. XXIII].

⁵⁸ Zasadniczo przyjęcia do oddziału były uzależnione od wskazań klinicznych. W tych czasach powszechne były jednak tzw. przyjęcia z powodów socjalnych osób starszych przewlekle chorych. Wobec długich kolejek do DPS osoby te były przemieszczane z oddziału na oddział przez wiele miesięcy, zanim doczekały się na miejsce w placówce opiekuńczej.

⁵⁹ W uzasadnionych przypadkach pacjent mógł być przyjęty bez skierowania. Skierowania nie były rygorystycznie wymagane.

⁶⁰ Rehabilitacja geriatryczna nie jest w Polsce wydzielona, ale osoby starsze, tak jak inni chorzy, otrzymują zabiegi fizjoterapii w ramach leczenia szpitalnego, uzdrowiskowego, ambulatoryjnego i w placówkach opieki długoterminowej.

⁶¹ **5880 łóżek na szpitalnych oddziałach rehabilitacyjnych** w przeliczeniu na populację ogólną daje wskaźnik 1,5 na 10 000 ludności; w przeliczeniu na liczbę osób w wieku 65 lat i powyżej uzyskujemy wskaźnik: **1,5 łóżka na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej**. Brak danych na temat liczby łóżek dla dzieci do lat 14 zmusza do wykonania obliczeń na liczbie łóżek dla wszystkich pacjentów [GUS, 1998d, Tabl. 5(92), s. 239].

⁶² Około **180 szpitalnych oddziałów** rehabilitacji [opinia ekspertów].

⁶³ Różnice geograficzne wynikające z warunków klimatycznych.

⁶⁴ Skierowanie lekarza.

⁶⁵ W roku 1990 w Polsce było **40 uzdrowisk** (w tym: szpitale uzdrowiskowe, sanatoria uzdrowiskowe i sanatoria rehabilitacyjne).

⁶⁶ **41 008 łóżek** to całkowita liczba łóżek czynnych w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego. Ta liczba w przeliczeniu na populację ogólną daje 10,7 łóżka/10 000 ludności; w przeliczeniu na liczbę osób starszych w 1990 roku daje **10,5 łóżka** w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej [obliczenia własne na podstawie danych krajowych] [GUS, 2001a, Tabl. 3(145)].

⁶⁷ **317 szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych** (w tym 75 szpitali uzdrowiskowych, 242 sanatoriów uzdrowiskowych i sanatoriów rehabilitacyjnych) w roku 1991 w przeliczeniu na 3974,32 tys. osób starszych daje wskaźnik 8,0 placówek na 100 000 osób w wieku 65 lat i powyżej [obliczenia własne na podstawie danych krajowych] [GUS, 1998d, Tabl. 12(99): Placówki lecznictwa uzdrowiskowego według województw, s. 263]. W placówkach tych w ciągu roku leczono 658 673 kuracjuszy.

⁶⁸ Skierowanie lekarza i zgoda komisji przydzielającej turnus w sanatorium.

⁶⁹ 49 zakładów przyrodoleczniczych i 22 ambulatoria w sanatoriach w przeliczeniu na liczbę osób starszych dają wskaźnik 1,8 zakładu na 100 000 os. w wieku 65 lat i powyżej [tamże], 658 673 leczonych w ciągu roku.

⁷⁰ Skierowanie lekarza i zgoda komisji przydzielającej zabiegi.

⁷¹ **2410 przychodni rehabilitacyjnych**, w tym 1929 dla ogółu ludności, 432 przy spółdzielniach inwalidów, 49 poradni wojewódzkich w przeliczeniu na liczbę osób starszych daje wskaźnik 62 poradni na 100 000 osób w wieku 65 lat i powyżej [tamże]. W poradniach tych udzielono 1515,8 tys. porad specjalistycznych w zakresie rehabilitacji, co daje wskaźnik 0,4 porady na osobę starszą na rok [obliczenia własne na podstawie: COiEOZ, 1991].

⁷² Różnice pomiędzy województwami [opinia ekspertów na podstawie danych GUS].

⁷³ Skierowanie lekarza.

⁷⁴ Całkowita liczba miejsc w placówkach stacjonarnych pomocy społecznej w roku 1990 wynosiła 68 020 miejsc. Wskaźnik 9,4 miejsca na 1000 osób w wieku 65 lat i powyżej uzyskujemy, gdy w obliczeniach uwzględniamy **tylko 36 570 miejsc** w DPS: dla przewlekle chorych somatycznie (25 058), przewlekle chorych ze schorzeniami układu nerwowego i chorobami psychicznymi (11 277) oraz niepełnosprawnych fizycznie (235), zakładając, że pozostałe miejsca są przeznaczone głównie dla dzieci i osób młodszych oraz osób niewymagających całodobowej opieki [GUS, 1998d, Tabl. 4(119): Pałeczki stacjonarnej pomocy społecznej, s. 304].

⁷⁵ Całkowita liczba placówek stacjonarnych pomocy społecznej w roku 1990 wynosiła 629. Wskaźnik 8,0 placówek na 100 000 osób starszych wynika z przeliczenia **311 DPS obejmujących tylko domy** dla przewlekle chorych somatycznie (207), przewlekle chorych ze schorzeniami układu nerwowego i chorobami psychicznymi (101) oraz niepełnosprawnych fizycznie (3), zakładając, że pozostałe DPS przeznaczone są głównie dla osób młodszych i dzieci oraz osób niewymagających całodobowej opieki [tamże].

⁷⁶ Różnice w rozprzestrzenieniu pomiędzy miastem i wsią oraz województwami [opinia ekspertów].

⁷⁷ Wniosek do DPS był opiniowany przez lekarza i pracownika socjalnego.

⁷⁸ 9110 miejsc w DPS dla osób starszych przeliczono na liczbę osób w wieku 65 lat i powyżej, przy czym należy zaznaczyć, że w domach tych mogą mieszkać także osoby młodsze [obliczenia własne na podstawie danych krajowych][GUS, 2001a, Tabl. 10(152)].

⁷⁹ 100 placówek DPS dla osób starszych przeliczono na liczbę osób powyżej 65 lat [obliczenia własne na podstawie danych krajowych] [tamże].

⁸⁰ Różnice pomiędzy województwami [opinia ekspertów uwzględniająca dane GUS].

⁸¹ Wniosek do DPS był opiniowany przez lekarza i pracownika socjalnego.

⁸² Domy pogodnej jesieni są to należące do spółdzielni mieszkaniowej budynki, w których osoby starsze mogą wykupić mieszkania nadzorowane przez obsługę niemedycezną. Takie spółdzielnie działały wtedy tylko w kilku dużych miastach w Polsce.

⁸³ Opinia ekspertów.

⁸⁴ Wniosek składany był do spółdzielni mieszkaniowej wraz z orzeczeniem grupy inwalidzkiej.

⁸⁵ Pacjent w stanie zagrożenia życia zawsze był przyjmowany na żądanie, bez skierowania i bez terminu.

⁸⁶ Pacjent po zgłoszeniu (zarejestrowaniu się) otrzymywał poradę w tym samym dniu. Zwykle musiał czekać w kolejce do lekarza w poradni.

⁸⁷ Pacjent, wzywając lekarza na wizytę domową, musiał czekać kilka godzin lub dni.

⁸⁸ Czas oczekiwania na poradę specjalistyczną różnił się zależnie od typu specjalizacji.

⁸⁹ Nie było kolejek, ponieważ lekarze postawowej opieki zdrowotnej rzadko decydowali się na skierowanie pacjenta do poradni geriatrycznej [opinia ekspertów].

⁹⁰ Oddziałów geriatrycznych było mało i niewielkie też było przekonanie o celowości kierowania na takie oddziały [opinia ekspertów].

⁹¹ Czas oczekiwania na przyjęcie skierowania zależał od liczby miejsc w placówkach rehabilitacyjnych i uzdrowiskowych.

⁹² 13 426 osób na liście oczekujących do wszystkich domów [GUS, 2001c, Tabl. 29(283): Pomoc społeczna, s. 281].

⁹³ Wkład finansowy osoby starszej i niepełnosprawność orzeczona w formie przyznania renty inwalidzkiej.

⁹⁴ Zawsze czas oczekiwania na te zabiegi był wielomiesięczny lub wieloletni i wiązał się z ograniczoną liczbą protez lub możliwościami operacyjnymi.

